

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA
TROBADA DE GEGANTS, GRALLERS I CORREFOCS DE LES BORGES
BLANQUES

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals, elements i
implantació de la festa

1. Història de la festa

El 1983, després de la constitució del segon ajuntament democràtic de les Borges Blanques, el regidor de Cultura Popular, el Sr. Francesc Macià, també membre de l'entitat local *Grup Recerca*, va proposar muntar una Trobada de Gegants per la Festa Major, donada la tradició d'aquest element festiu a la població i els pocs actes de carrer amb què comptava la festa. El consistori va donar suport a la proposta i el Grup Recerca va passar al davant de l'organització durant els primers vuit anys. A partir de 1991, passà a ser l'ajuntament el que es féu càrrec de tota l'organització, i no sols de la despesa com fins aleshores. Van entrar a la Comissió de Festes nous voluntaris, que van treballar perquè la Trobada seguís sent tan participativa com fins aleshores.

La Trobada es va fer, ja des del primer any, en dissabte a la tarda. A aquesta primera Trobada, la del 1983, anunciada com 1a Trobada de Gegants, es van aplegar 25 gegants, 1 drac, 1 aranya i dos grups de diables, a més dels capgrossos i el Canó del Salo de les Borges. La premsa se'n va fer força ressò i el jovent ja esperava que arribés la segona Trobada.

L'1 de setembre de 1984 es va fer la segona Trobada de Gegants i Correfocs (al nom de la trobada s'hi afegeix Correfocs), i va comptar amb la participació de 13 colles geganteres, capgrossos i el Canó del Salo, 4 grups de grallers, 2 grups de diables i 6 elements de bestiar. Un any més tard, la tercera Trobada reunia ja 17 colles geganteres i 5 grups de grallers, a més de diables, bestiar, capgrossos i el Canó del Salo.

A la dècada dels 90 els gegants que s'hi aplegaven rondaven ja el centenar, arribant a reunir l'any 2002 un total de 113 gegants. La xifra entorn la centena s'ha anat mantenint fins l'actualitat, amb una cinquantena de colles geganteres vingudes d'arreu.

Pel que fa al nom de la Trobada, el 1999 passà a anunciar-se com Trobada de Gegants, Grallers i Correfocs, incloent també els grallers, que igualment eren presents a les trobades. Aquesta denominació s'ha mantingut fins l'actualitat.

Els primers anys, els diables sortien amb tot el seguici dels gegants, ocupant el final de la fila, i pel perill que al reclam d'aigua dels joves no es mullessin els gegants, va decidir-se, fa quinze anys, que els correfocs actuessin al final de tot, un cop acabat el recorregut dels gegants, grallers i bestiar. Des d'aleshores, la nit és pel foc i les acrobàcies dels diables.

Al llarg d'aquests 27 anys de Trobada de Gegants el municipi ha vist néixer colles noves a les Borges, que s'han incorporat a les concentracions geganteres, com el grup de grallers *Els Marfulls* que debutaren el 1988 i que des d'aleshores no han deixat d'animar la festa. El *Grup Vivall*, veïns del carrer Sant Pere que des del 1988 han construït ells mateixos una vintena de gegants, a més d'un bou que van batejar l'any 2002. El 1989 apareixien els Diables del *Grup Recerca*, participant molt activament en el recorregut dels gegants, i acompanyats sempre del seu gegant vestit de català, el *Manolet del Terrall*. Més recentment al grup de diables s'hi va afegir el grup de tabalers. El Col·legi Públic Joan XXIII compta amb 4 gegants i el Col·legi Verge de Montserrat amb tres més, i dos particulars en tenen 5 i 2 gegants. Entre tots, a les Borges hi ha quaranta gegants, a més d'una desena de capgrossos i el popular *Canó del Salo*.

Continuïtat i interrupcions de la festa: La Trobada Gegantera s'ha celebrat anualment cada primer dissabte de setembre, i es porten celebrades un total de vint-i-set trobades.

2. Característiques actuals, elements i implantació de la festa

La Trobada de Gegants i Correfocs té lloc anualment el primer dissabte de setembre, dins els actes de la Festa Major. Una festa major que cada any es celebra el primer cap de setmana de setembre, de divendres a dimarts, i de la qual, el document més antic és la Butlla Papal del 14 de maig de 1579. La Butlla de Sa Santedat donava permís al poble de les Borges per celebrar les Festes de Minerva, devoció que comptava amb una confraria molt important al poble, els membres de la qual eren els qui organitzaven els actes religiosos, que eren la Festa en sí. La butlla també atorgava a les Borges el privilegi de poder celebrar un segon "Corpus", o sigui, autoritzava que les cerimònies religioses del Santíssim Sagrament, que eren el cor i motiu principal de les festes, tinguessin la mateixa solemnitat i grau litúrgic que el Corpus Christi. Amb el temps, s'afegiren les devocions a Sta. Justina i a Sant Sebastià. De la Festa Major, el programa més antic que s'ha trobat és de l'any 1933.

Actualment, els actes cívics i festius han substituït els religiosos, essent ara els actes principals les ballades de sardanes, concert, ball a l'envelat, castell de focs, teatre, espectacles infantils, la missa de festa major, i la Trobada Gegantera.

El dissabte, a partir de les 16h té lloc la plantada de gegants al Passeig del Terrall. A quarts de 7 de la tarda, es dona inici a la Trobada de Gegants, Grallers i Correfocs, des de la Plaça Constitució que ja està plena de gent. Públic, colles de grallers i geganters omplen l'espai, mentre els diversos gegants vinguts d'arreu són anunciats per megafonia i es van col·locant, a banda i banda, davant dels porxos de la plaça. Des de l'edició del 2008, els gegants de l'ajuntament, Peronella i Ramon Berenguer IV, reben i fan el passadís a la resta de gegants convidats a la festa.

A les 19h, aproximadament, després del pregó que inaugura la festa major, continua la trobada gegantera, que acostuma a començar amb un ball dels gegants de les Borges que ballen al so de les gralles dels grups de grallers presents a la trobada. És en aquest moment que, en diverses edicions, s'han afegit a la dansa els elements de bestiar que es troben a la plaça, com el bou del Grup Vivall de les Borges, la mulassa de Valls o la mula de Capponet. Altres anys hi ha hagut actuacions castelleres o d'altres grups, com els Falcons.

Un cop acabada la dansa i/o demostració, tots els gegants, amb el seu seguici de grallers i acompanyants, fan el recorregut per diversos carrers del casc antic de la població. Al capdavant de tot el seguici es col·loca la parella de gegants de l'ajuntament, sempre precedits pel *Canó del Saló*, darrera seu el *Manolet del Terrall* del Grup Recerca i els diversos gegants i bestiar del Grup Vivall de les Borges Blanques, acompanyats pels grallers borgencs *Els Marfulls*, segueixen la resta de colles geganteres vingudes d'arreu de Catalunya. Quan la desfílada arriba davant de l'església, els gegants tornen a dansar i representar alguna escenografia.

Un cop el seguici torna a la plaça porxada, els gegants deixen pas als Correfocs. El *Grup de Diables Recerca* i un o dos grups més de diables vinguts de fora, fan una demostració dels seus números de foc.

Al final de la jornada geganters, grallers i diables gaudeixen d'un sopar organitzat i preparat per la Comissió de Festes de l'ajuntament.

Al llarg d'aquests anys, s'han creat nombrosos objectes al·lusius a la Trobada, com samarretes, barrets i mocadors, a més dels records artesans encarregats per l'ajuntament amb la finalitat d'obsequiar les colles geganteres, grallers i diables que s'apleguen a la festa.

Des del primer moment, la Trobada de Gegants de les Borges Blanques va tenir molt bona acollida per part de la població, i molta gent de fora, de totes les edats, retornen cada any a les Borges a gaudir de l'important concentració gegantera.

ELEMENTS DE LA FESTA

El Canó del Salo

És un canó, actualment propietat de l'ajuntament de les Borges Blanques, que surt al carrer per la festa major o altres festes excepcionals, i dins del qual s'hi posa traques.

Aquest canó havia estat del Sr. Gonzalo Solé Segarra de les Borges Blanques, conegut per tothom com "el Salo". Ell tirava castells de focs, i amb el canó anunciava, amb les seves tronades, l'inici de les festes (Festa Major) a les Borges. Es va afillar un noi, el Miquel Urgell, que va esdevenir pirotècnic, i a qui va deixar en herència el canó. Durant uns anys aquest no es va utilitzar, però al 1941 el Miquel va tornar a donar-li ús i a fer-lo petar a l'inici de les festes de la població.

El canó consisteix en un tub, actualment de ferro, que podria ser que originàriament fos de fusta amb ànima de ferro, que el transportaven sobre una estructura de fusta i amb rodes, també de fusta. Les mides de boca del canó són: 19'5 cm de diàmetre exterior i 10 cm de diàmetre interior, i 113 cm de llargària del tub del canó.

L'any 1949 l'estructura que sustentava el tub de ferro (morter), s'havia de reparar i en Miquel Urgell va decidir donar el canó a l'ajuntament per tal que el custodiessin i en fessin reparar l'estructura de fusta. Un any més tard el van donar al consistori, amb la condició que el canó, en homenatge al Salo, fos reconegut amb el nom del "Canó del Salo", el nom amb què ja era conegut popularment. Des d'aleshores, el canó es va guardar a les dependències municipals, i en Miquel Urgell el va seguir utilitzant, com havia fet sempre, fins a la seva mort, el 1976. A partir d'aquella data qui passa a portar el canó és en Felip Garsaball, nebot del Miquel Urgell, qui des dels nou anys ja acompanyava al seu oncle tirant petards amb el canó.

El Canó del Salo no es va moure mai de les Borges en vida del Miquel Urgell. Actualment, però, acompanya sempre la parella dels gegants de l'Ajuntament de les Borges arreu on van, encapçalant-ne la comitiva.

El canó no ha faltat a cap de les vint-i-set trobades geganteres de les Borges Blanques.

Es desconeix el seu origen i de quina època és. El document gràfic més antic que el recull data de l'any 1907. Sigui quin sigui el seu origen, el Canó del Saló és un element festiu molt popular a la població que tothom, del més vell fins al més menut, recorden i associen amb la Festa Major de les Borges.

3. Fonts de consulta

- Memòria documentada de l'ajuntament de les Borges Blanques, 2010.
- Informacions orals i escrites facilitades per la Sra. Montse Esteller, de l'ajuntament de les Borges Blanques (que al seu torn ha parlat amb Enriqueta Urgell Quintana, filla de Miquel Urgell, i Albert Solanes Urgell, nét del Miquel Urgell i ha consultat altres fonts escrites).
- Programes de les trobades, des del 1983 fins el 2009.
- DVD, Les Borges Blanques, festa major 2008. Trobada de Gegants.

Barcelona, 27 de juliol de 2010